

СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

У статті розглядаються процес оцінювання якості вищої освіти та її специфіка у Німеччині, розкриваються основні механізми її реалізації. Процедури експертизи та акредитації проводяться на основі тісного співробітництва з відповідними наднаціональними організаціями, з залученням міжнародних експертів та представників студентських організацій, із використанням стандартів та критеріїв, розроблених в форматі Болонського процесу.

Актуальність теми дослідження пов'язана з формуванням системи оцінки якості, що починається з 1998 року. Вона базується на взаємодії двох складових – "експертизи і акредитації". У Німеччині складається розширена трирівнева система експертизи, що включає, разом з самодослідженням і зовнішньою оцінкою, впровадження в практику засобів по усуненню виявлених недоліків. Акредитація, що є дворівневою системою, здійснюється на основі результатів експертизи. Варто ураховувати, що процедури експертизи і акредитації, використовуючи загальні методи і критерії оцінки, мають різні цілі. Перша орієнтована на вдосконалення якості вищої освіти, забезпечуючи вироблення систематичних стратегій підвищення якості учбового процесу. Друга констатує факт відповідності мінімальним стандартам і вимогам на момент проведення перевірки.

Метою статті є осмислення специфіки оцінки якості освіти Німеччини, що полягає в домінуванні оцінки якості окремих учбових програм над загальною діяльністю вузів, остання має місце переважно в недержавних учбових закладах. Аналізуючи дані Акредитаційної ради і Конференції ректорів німецьких вузів, ми приходимо до висновку, що до 2006 року кількість акредитованих програм бакалаврату досягає в університетах 11 %, а у професійних вищих школах – 19 %. Частка акредитованих магістерських програм дещо вища і дорівнює відповідно 15 % і 24 %. В останні два роки проводиться розширення практики загального обстеження вузів, що включає оцінку науково-дослідної діяльності.

Процес забезпечення якості включає аналіз, контроль і оптимізацію всіх складових діяльності вищих учбових закладів. Веблер відносить до них кваліфікованість навчального персоналу (умови найму на роботу і забезпечення можливостей підвищення кваліфікації), організацію процесу навчання (цілі, учбові програми, робота зі студентами), бібліотечні фонди і можливості доступу до них, наявність приміщень і технічного оснащення, підготовленість молодих людей до навчання у вищій школі (умови зарахування), їх здатності і мотивації [1: 239].

Складність проблематики забезпечення якості полягає у визначенні ступеня участі в цьому питанні державної влади, яка виражає інтереси громадськості, в умовах автономії вищих учбових закладів. Західні дослідники Олбертс, Пастемак, Крекел відзначають, що забезпечення якості навчання традиційно входить у завдання вузів. При цьому Е. Фракманн (E. Frackmann) і Е де Веерт (E. de Weert) вважають, що відповідальність несуть [2: 23-75] передусім, студенти, які відповідають за успішність проходження свого навчання. Експертиза діяльності представників професорсько-викладацького складу направлена, передусім, на перевірку науково-дослідної роботи, а не викладацької [3: 69-104].

У сучасних умовах виникає необхідність створення спеціальних внутрішньовузівських стратегій забезпечення якості, починаючи з рівня визначення (спеціальності) і факультету і закінчуючи ректоратом і вченою радою. Великого значення набуває оцінка якості, що включає процедури, які дозволяють виявити ефективність діяльності вузу [2: 42].

Необхідність регулярної оцінки вузів закріплюється в Законі Німеччини про вищу освіту в 1998 році (§6, п.1) [4]. У ньому підкреслюється також важливість участі студентів у цьому процесі (п. 2) і публікації отриманих результатів (п. 3). Ці положення включені в законодавства земель Німеччини.

Національна система оцінки якості вищої освіти починала створюватися у Німеччині в межах Болонського процесу. Вона ґрунтується на взаємодії двох її складових – експертизи (атестації) і акредитації. У Німеччині відсутній єдиний державний орган по забезпеченню якості. На регіональному рівні функціонують агентства, на федеральному і міжнародному – мережі і об'єднання. Порядок їх роботи регламентується рішеннями Конференції міністрів освіти земель Німеччини і Конференції ректорів німецьких вузів.

У Законі Німеччини про вищу освіту не уточнюються власне механізми оцінки якості. В обґрунтуванні змін Закону про вищу освіту в 2002 році наголошується про необхідність внесення поправок і пропонуються можливі їх варіанти (§9 розд. 2). Ці зміни направлені на закріплення основних інструментів забезпечення якості – акредитації і експертизи. Але ці поправки, проте, не включаються в останню редакцію Закону про вищу освіту [5]. Як відзначає Рейл, директор ACQUIN, "їх просто забули включити" [6: 100].

Великий внесок у створення системи оцінки якості освіти вніс проект (Проект Q), який реалізується з 1998 року під патронатом Конференції ректорів і фінансується Міністерством вищої освіти. В коло завдань проекту входять: визначення і розробка загальних стандартів оцінки, зміцнення співпраці між агентствами і вузами [7]. Велике значення в роботі проекту має забезпечення інтенсивного обміну інформацією і досвідом між сторонами, що беруть участь у експертизі (атестації) і акредитації.

Експертиза складає ядро системи забезпечення якості вищої освіти в Німеччині. Перший досвід по її здійсненню відноситься ще до початку 1990-х років. У зв'язку з реорганізацією вищої школи в колишній НДР Федеральна вчена рада здійснює централізовану оцінку вузів і науково-дослідних інститутів. Така форма перевірки демонструє свою ефективність на початку 1990-х років. Проте для ФРН з її федеральним пристроєм більш прийнятними визнаються децентралізовані механізми розвитку вищої освіти. У середині 1990-х років проблематика оцінки діяльності вузів виходить за межі "нових" земель. Обговорюється питання про її використання в "старих" землях, що викликає негативну реакцію науково-педагогічної громадськості Західної Німеччини.

У 1994 році Німеччина бере участь у проекті ЄС "Оцінка якості вищої освіти", в межах якої розробляється інструментарій проведення зовнішньої і внутрішньої форм оцінок. Спираючись на отриманий досвід, Конференція ректорів німецьких вузів у 1995 році ухвалює рішення про введення "експертизи у сфері вищої освіти, приділяючи особливу увагу процесу навчання" [8]. У 1996 році Федеральна вчена рада розробляє "Рекомендації до посилення процесу навчання у вузах за допомогою проведення експертизи" [9: 55-104]. Сформульовані в цих документах принципи закладають основу оцінки якості в Німеччині, які діють і сьогодні.

Експертиза є складною процедурою аналізу і оцінки, направленою на виявлення сильних і слабких сторін обстежуваного учбового закладу або напряму підготовки. У цьому вона сприяє виробленню систематичних стратегій забезпечення і поліпшення якості. Особливість експертизи в Німеччині полягає в пріоритеті контролю над процесом навчання [7]. В останні два роки відбувається розширення цієї процедури: проводиться всеосяжна перевірка вузів, що включає оцінку науково-дослідної діяльності.

У Німеччині складається трирівнева система експертизи, що включає наступні фази: 1) самодослідження; 2) зовнішню оцінку; 3) впровадження в практику заходів за результатами перевірки. Для всіх етапів застосовується специфічний діалоговий характер, важливість і необхідність якого підкреслюється в численних дискусіях про розвиток вищої освіти.

Самодослідження проводиться спеціально організованою робочою групою. До неї входять представники професорсько-викладацького і керівного складу вузу, а також студенти. Можливо також залучення одного експерта, що не є співробітником цього учбового закладу, наприклад, статиста. Діяльність робочої групи полягає у вивченні звітів і проведенні опитування викладачів і студентів у формі анкетування.

Практика підготовки регулярних звітів про учбову діяльність уводиться в 1993 році за рекомендацією Конференції міністрів освіти земель і Конференції ректорів німецьких вузів. Цей захід, включений в законодавства майже всіх земель, заклав основу для створення загальної інформаційної бази, не дивлячись на деякі відмінності в критеріях оцінки. Звіти є важливим елементом самодослідження завдяки накопиченому протягом декількох років досвіду по їх складанню і аналізу. Важливе місце займає інтенсивний обмін думками між представниками професорсько-викладацького складу і студентами.

Самодослідження закінчується представленням результатів перевірки у формі аналітичного звіту зі вказівкою досягнень і недоліків та пропозиціями по усуненню останніх. Підсумковий звіт (40-60 ст.) є докладним описом обстежуваного факультету або відділення. У ньому розкриваються такі аспекти, як цілі і перспективи розвитку, організація спеціальності, учбовий план, ступінь включеності наукових досліджень у процес навчання, форми проведення іспитів, робота із студентами, професійні успіхи випускників, наявність зовнішніх контактів. Цей документ містить наступні дані: кількість студентів за ранжируванням по статі і вказівкою частки іноземних громадян; середній вік учнів; число випускників порівняно з кількістю студентів, зарахованих на перший семестр; умови вступу; терміни навчання; перелік проміжних і підсумкових заліків і іспитів; середні показники оцінок; розподіл балів на випускних випробуваннях; кількість захищених дисертацій. Надаються відомості про наявні приміщення і технічне оснащення [7].

Результати звіту виносяться на обговорення у присутності всіх сторін, що беруть участь в самодослідженні, яке завершується ухваленням рішення про проведення наступного етапу експертизи, – зовнішньої оцінки.

Проміжний період між внутрішньою і зовнішньою перевіркою характеризується веденням переговорів з атестаційними агентствами і об'єднаннями. Потім здійснюється вибір організації, з якою факультет / відділення укладає договір про проведення зовнішнього оцінювання. Відбувається визначення загальних рамок, встановлюються терміни виконання.

Другий етап експертизи здійснюється спеціальною комісією, до складу якої входять зовнішні експерти – представники агентства. Ця процедура може проводитися і такими організаціями як, вузівська інформаційна система зі штаб-квартирою в Ганновері (HIS GMBH), Центром розвитку вищої освіти (Гютерсло) і Міждисциплінарним центром дидактики вищої школи (Білефельд).

Робота комісії починається з вивчення результатів дослідження. Крім підсумкового звіту, комісія може вивчати, аналізувати додаткові відомості у сторони, що перевіряється. Потім – дводенний огляд, який включає співбесіди з керівництвом, викладачами і студентами, перевірку займаних факультетом / відділенням приміщень і технічного устаткування. При цьому експерти не мають повноважень на відвідування занять.

Перебування комісії завершується повідомленням попередніх підсумків її роботи в усній формі у присутності всіх зацікавлених осіб. Через декілька тижнів факультет або відділення отримує письмовий висновок про результати зовнішньої оцінки. Це є аналізом самодослідження, що проводиться, і ступеня його ефективності для забезпечення якості надання освітніх послуг. Важливе місце в ньому займає виклад виявлених проблем і можливі шляхи їх рішення.

Перед публікацією підсумкового звіту зовнішньої оцінки факультет / відділення має можливість ознайомитися з результатами перевірки і висловити свою думку. Допускається внесення стороною, що перевіряється, коректувань у разі виникнення помилкових думок або нерозуміння експертної комісії якого-небудь питання. Ця частина проходить у межах загального засідання за участю всіх сторін, задіяних у проведенні зовнішньої оцінки, а також із залученням незалежних експертів – співробітників агентства. Таке підведення підсумків дає можливість об'єднати всіх учасників зовнішньої оцінки, забезпечуючи тим самим об'єктивність результатів.

На третьому етапі відбувається впровадження в практику результатів внутрішньої і зовнішньої оцінки. На основі підсумкового звіту експертної комісії між факультетом / відділенням і керівництвом вузу укладається сумісна угода про проведення заходів щодо усунення виявлених недоліків, а також закріплення і подальшого посилення позитивних сторін діяльності підрозділу. За угодою обидві сторони зобов'язуються досягти певних успіхів і надати відповідно до плану робіт, що додається, все необхідне.

Уведення експертизи вищої освіти в Німеччині здійснюється розміреним темпом. Дотримання принципу автономності полягає в тому, що факультет або відділення самостійно ухвалює рішення про проведення оцінки своєї діяльності. При цьому багато німецьких дослідників указують на те, що вузи знаходяться під тиском громадськості, що змушує їх удаватися до цієї процедури. Моніторинг реалізації експертиз у вищій освіті, який проводиться Конференцією ректорів німецьких вузів у кінці 2002 року, свідчить про те, що 75 % факультетів, що брали участь в опитуванні, мають досвід проведення одно - або дворівневої експертизи. У більшості випадків (2 / 3) проведення експертизи обмежується тільки самодослідженням. Результати 51, 3% перевірок так і не були опубліковані і використовуються тільки в межах діяльності факультету. Проте третя частина вузів Німеччини має досвід проведення внутрішньої і зовнішньої оцінки. При цьому наголошується позитивна динаміка застосування багаторівневої експертної оцінки, про що свідчить збільшення кількості проведення зовнішньої оцінки з 24,8 % в 1999 році до 31,5 % в 2002 [10].

При розгляді результатів перевірки домінує вироблення сумісних рекомендацій у співпраці з адміністративними структурами вузу. Тут також спостерігається позитивна динаміка: 87, 3% в 2002 році порівняно з 63,6 % в 1999 році. Поступово відбувається впровадження в практику заходів щодо поліпшення якості на основі укладення договорів між факультетом і керівництвом вузів. До 2002 року їх частка досягає 18,8 % [10].

Найбільш поширеною формою оцінки залишається опитування студентів, які ініційовані викладачами, проводяться найчастіше в межах факультетів. Вони застосовуються повсюдно і носять регулярний характер. На більшості факультетів (54,2 %) їх проведення здійснюється кожен семестр, у решті випадків (45,8 %) – один раз на рік або рідше [10]. Внутрішньофакультетське опитування сприяє позитивним змінам у організації учбового процесу. У багатьох вузах, наприклад, вводяться додаткові консультації у вивченні деяких дисциплін [7].

Завдяки об'єднанню перевірки якості і розробки стратегії по його вдосконаленню трирівнева модель експертизи стає ефективним інструментом розвитку вищої освіти. Найближчим часом у вузах Німеччини

планується введення посади декана по учбовій роботі, відповідального за якість навчання, що сприятиме вдосконаленню самоконтролю і проведенню на його основі наступної дворівневої експертизи.

Процедура акредитації є вторинною по відношенню до експертизи і здійснюється на основі її результатів. При цьому перша процедура має внутрішню, а друга зовнішню спрямованість. Обидві процедури володіють загальними методами. У зв'язку з потребою зменшення навантаження на вузи і економії фінансових коштів, з якими пов'язано проведення оцінки якості, в Німеччині широко дискутується питання про поєднання процедур експертизи і акредитації [11].

Складність і неоднозначність цієї проблематики полягає в тому, що обидві процедури переслідують різні цілі. Експертиза направлена зрештою на вдосконалення якості, яка розглядається як динамічна і така, що постійно розвивається величина [12: 44-48]. Процедура акредитації, згідно визначення Ради з науки і вищої школи, полягає у виявленні відповідності напряму підготовки встановленим мінімальним стандартам, що перевіряється, і завершується винесенням позитивного або негативного рішення [13].

Рішення про впровадження процедури акредитації виносяться Конференцією ректорів німецьких вузів і Конференцією міністрів освіти земель Німеччини у 1998 році. Це нововведення в Німеччині пов'язане з розширенням і диференціацією структури вищої освіти. Поява напрямів підготовки, ступенів бакалавра (Bachelor) і магістра (Master), що закінчуються отриманням дипломів, викликає гостру необхідність їх огляду. Акредитація орієнтована, передусім, на перевірку того, чи виконуються вимоги наочно-змістовної сторони учбового процесу і кваліфікаційних характеристик присуджуваних ступенів.

Період з 1999 по 2001 рік характеризується створенням інфраструктури установ, організуючих процедуру акредитації, і розробкою критеріїв її проведення.

До 2001 року в Німеччині практично завершилося формування дворівневої системи акредитації. Вона повністю замінює загальний порядок проведення іспитів, який існував із 1982 року та забезпечував єдність учбових програм і присуджуваних ступенів (див. §9 розділу 2 Закону про вищу освіту Німеччини). Фактично, це означає зміну парадигми розвитку вищої освіти у Німеччині.

Перший рівень системи, що склалася, представлений її центральним учасником федерального значення – Акредитаційною радою (АС). На другому функціонують агентства, які безпосередньо проводять процедуру акредитації. Формування інфраструктури починається з установи АС, створеній спільними зусиллями Міністерства освіти і Конференції ректорів Німеччини в 1999 році. Її склад формується із співробітників і студентів вузів, представників земель, професійних об'єднань і міжнародних служб.

До основних напрямів її діяльності відносяться: 1) введення стандарту якості; 2) акредитація агентств з наданням їм повноважень на обмежений термін і періодична їх повторна акредитація; 3) моніторинг виконання агентствами їх завдань; 4) визначення вимог для проведення процедури акредитації; 5) розвиток "здорової" конкуренції між агентствами; 6) представлення інтересів вищого утворення Німеччини в міжнародних мережах по забезпеченню якості. Вже до кінця 1999 року Акредитаційною радою розробляються стандарти і критерії проведення процедури акредитації [14].

До 2003 року в Німеччині ліцензовано 6 агентств, які отримують право ставити "знак якості" АС. Ці агентства володіють різним ступенем повноважень, що мають різну територіальну і дисциплінарну специфіку.

До середини 2003 року у Німеччині акредитовано 337 напрямки підготовки, з них – 148 Bachelor і 189 Master [15]. До 2004 року акредитацію успішно пройшли 417 напрямів підготовки, з яких 180 припадає на бакалаврат і 237 на магістерські програми [16]. Це відповідає одній шостій від загальної кількості пропонованих у Німеччині спеціальностей. При цьому наголошується практично рівна кількість акредитованих напрямів підготовки в університетах і вищих професійних школах. Так в університетах акредитовано 86 програм бакалаврату з наявних 764, що складає 11,3 % від їх загальної кількості, і 116 магістерських програм з 802, тобто 14,5 %. У професійних вищих школах ситуація складається таким чином: бакалаврат – 93 з 482, тобто 19,3 %, магістрат – 117 з 493, тобто 23,7 % [16].

Позитивна загальна динаміка в розвитку забезпечення якості пов'язана з постійним вирішенням проблем, які виникають у ході його практичної реалізації. Ще не вирішено питання про акредитацію третього циклу – докторських програм, а також подвійних дипломів і сумісних учбових програм.

Наступним кроком у створенні системи оцінки є передача Акредитаційній раді повноважень, що належали раніше Федеральному міністерству освіти і відповідним установам урядів земель. Відбувається розширення завдань ради, в компетенцію якої входить виконання додаткових функцій. До них відносяться контроль над виконанням наступних принципів: по-перше, облік державного значення, тобто специфіки і інтересів федеральних земель; по-друге, проведення акредитації по зіставних, прозорих стандартах і процедурах.

У кінці 2004 року здійснюється реорганізація Акредитаційної ради в Фонд акредитації напрямів підготовки в Німеччині [17]. Фонд працює при Рейнському університеті Фрідріха Вільгельма в Бонні і

має розширену структуру – доповнену представництвом і радою фонду. Представництво, в яку входять голова Акредитаційної ради, його заступник і директор фонду, веде поточні справи. Раду фонду контролює правомірність і економічність проведення операцій фонду і складається з 6 представників федеральних земель і 5 представників Конференції ректорів.

Акредитація загальної діяльності вузів була введена порівняно нещодавно. Застосування цього виду оцінки обумовлене істотним збільшенням кількості недержавних учбових закладів. Ця практика активно використовується міністерствами освіти федеральних земель Німеччини як один з інструментів забезпечення якості. Центральним органом у акредитації недержавних вищих учбових закладів виступає вчена рада, що координує цю процедуру на федеральному рівні.

Функціонування системи акредитації не обмежується освітнім простором Німеччини. Будучи членами міжнародних мереж по забезпеченню якості, наприклад, Міжнародної мережі гарантії якостей у вищій освіті (INQAANE), Європейської мережі забезпечення якості у вищій освіті (ENQA), Об'єднаної організації за якістю (JQI), Акредитаційна рада і агентства беруть активну участь у побудові зони європейської вищої освіти. Про це свідчить також факт їх об'єднання з відповідними установами інших держав в Європейський консорціум по акредитації у вищій освіті (ЕСА). Мережа установ за якістю в Німеччині, Австрії і Швейцарії (D-A-CH) забезпечує можливість визнання результатів акредитації між цими трьома країнами [16].

Таким чином, досвід Німеччини в забезпеченні якості освіти, що включає внутрішню і зовнішню процедури оцінки із залученням міжнародних представників і студентських організацій і публікацією результатів відповідає вимогам Болонського процесу. Разом із експертизою і акредитацією у Німеччині використовуються й інші способи забезпечення якості, наприклад, менеджмент якості за системою DIN ISO EN 9000/9004.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Webler W.-D. Qualitätssicherung in gestuften Studiengängen / W.-D. Welbers (Hrsg.) // Studienreform mit Bachelor und Master. Gestufte Studiengänge mit Blick des Lehrers und Lernens an Hochschulen. – Lucherhand, 2001. – S. 239.
2. Olbertz J.-H. Qualität als Politik? Qualitätssicherung und ihre Akteure an Hochschulen / J.-H. Olbertz, P. Pasternack, R. Kreckel // J.-H. Olbertz, P. Pasternack, R. Kreckel (Hrsg.) Qualität – Schlüsselfrage der Hochschulreform. – Weinheim und Basel, 2001. – S. 23–75.
3. Frackmann E., de Weert E. Hochschulpolitik in der Bundesrepublik Deutschland / E. Frackmann, E de Weert. – Gutersloh, 1993. – S. 69–104.
4. Hochschulrahmengesetz – Novelle vom 20.08.1998, BGB1. I §6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bmbf.de/documents/1998>.
5. Sechstes Gesetz zur Änderung des Hochschulrahmengesetzes (6. HRGAndG.) vom 7 August 2002 // Bundesgesetzblatt. Jahrgang 2002. – Teil 2. – Nr. 57. – Bonn, 2002.
6. Reil T. Verbindung von Evaluations- und Akkreditierungsverfahren / T. Reil // Evaluation und Akkreditierung : bluffen – vereinheitlichen – profilieren? Beiträge zur Hochschulpolitik. – Bonn, 2004. – Bd.1. – S. 100.
7. Qualitätssicherung und Qualitätsentwicklung in deutschen Hochschulen unter besonderer Berücksichtigung der Lehre // HRK (Hrsg.) Dokumente und Informationen. – Bonn, 2000.
8. Entschliessung des 176. Plenums vom 3. Juli 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hrk.de/beschluesse/1808.htm>.
9. Wissenschaftsrat Empfehlungen zur Stärkung der Lehre in den Hochschulen durch Evaluation 1996 // Empfehlungen und Stellungnahmen, 1996. – Bd. 1. – Köln, 1997. – S. 55–104.
10. Ergebnisse der HRK-Umfrage 2002 zum Stand der Qualitätssicherung an Hochschulen // Wegweiser 2003. Qualitätssicherung an Hochschulen // Beiträge zur Hochschulpolitik, Bonn, 2003. – Nr. 7.
11. КМК-Beschluss : Zur "Künftigen Entwicklung der lander – und hochschulübergreifenden Qualitätssicherung in Deutschland" vom 01.03.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmk.beschluesse/htm>.
12. Фуряева Т. В. Экспертиза университетов : опыт ФРГ / Т. В. Фуряева // Высшее образование сегодня. – 2002. – № 2. – С.44–48.
13. Standarts und Kriterien für die Akkreditierung von Bachelor – und Masterstudiengängen. Stand : Oktober 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fh-oow.de/sowe/akkred/verfahren/ahpgs_kriterien.pdf.
14. Akkreditierungsrat : Akkreditierung von Akkreditierungsagenturen, Akkreditierung von Studiengängen mit den Abschlüssen Bachelor / Bakkalaureus und Master / Magister – Mindeststandarts und Kriterien. – 30.11.1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.akkreditierungsrat.de>.
15. Realisierung der Ziele der "Bologna-Erklärung" in Deutschland. – Sachstandsdarstellung (Gemeinsamer Bericht von KMK, HRK und BMBF). – Stand : 30.07.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bmbf.de/pub/nationaler_bericht_bologna_2003_pdf.

16. Statistische Angaben zur Einführung von Bachelor- und Mastestudiengängen. Akkreditierung, Studierenden und Absolventen. Wintersemester 2004/2005 [Електронний ресурс] // HRK. Die Stimme der Hochschulen. – Режим доступу : <http://www.ahpgs.de/hrk-kmk/StatistikJirk.pdf>.
17. Vereinbarung zur Stiftung: Stiftung : Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ahpgs.de/hrk-kmk/kmkjaendervereinbarung.pdf>.

Матеріал надійшов до редакції 4.05. 2011 р.

Шеремет Л. А. Система оценки качества высшего образования в Германии.

В статье рассматриваются процесс становления оценки качества высшего образования и ее специфика в Германии, раскрываются основные механизмы ее реализации. Процедуры экспертизы и аккредитации проводятся на основе тесного сотрудничества с соответствующими наднациональными организациями, с привлечением международных экспертов и представителей студенческих организаций, с использованием стандартов и критериев, разработанных в формате Болонского процесса.

Sheremet L. A. The Evaluation System of Higher Education Quality in Germany.

In the article the author regards the establishment process of higher education quality evaluation in Germany, considers its specific character and discovers the principal mechanisms of its realization. Procedures of examination and accreditation are conducted on the basis of close collaboration with the proper supranational organizations, engaging international experts and representatives of student organizations and using the standards and criteria, developed within the bounds of the Bologna process.